

OOS GEBROOK

Heemkundevereniging Hoensbroek
Jaargang 15- nummer 1 - maart 2022

Oos Gebrook

Een uitgave van de Heemkundevereniging Hoensbroek.
Jaargang 15 nummer 1 – maart 2022

REDACTIE:

Jan Bus

Bernard Grothues

Jo Hermanns

Wim Kortekaas

Math Mertens

Peter Sikora

Hein Giesen

E-Mail: redactie@heemkundehoensbroek.nl

LAY-OUT

Jo Hermanns

Wim Kortekaas

ACQUISITIE EN ADVERTENTIES:

Jan Bus

Hein Giesen

SECRETARIAAT:

Klinkertstraat 19,

6433 PA Hoensbroek, tel: 045-5217721

E-Mail: secretaris@heemkundehoensbroek.nl

VERENIGINGSLOKAAL:

Schuinstraat 2a 6432CM Hoensbroek

BANK:

NL 43 INGB 0003 2805 62 t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroek

WEBSITE:

www.heemkundehoensbroek.nl

Losse nummers € 3,95

OOS GEBROOK

JAARGANG 15 NUMMER 1 – MAART 2022

INHOUD

VAN DE REDACTIE	4
BOKSEN IN LANGE BROEK	5
DE ENCLAVE VERLATEN	6
DE KOUMEN	11
BOUWKOSTEN EN HUREN VAN MIJNWERKERSWONINGEN 1914 – 1938	18
TOEN EN NU: WACHTTOREN KASTEEL	22
PATER JEROEN TERLINGEN, DE DON CAMILLO VAN MARIARADE	24
WAAR KOMT DIE STRAATNAAM VANDAAN? (12)	35
WIE WAOR 'T VREUGER	39
BEGUNSTIGERS OOS GEBROOK	43

HARREMAN VERHUIZINGEN

De Koumen 28

6433 KD Hoensbroek

 045-5233333 - www.harreman.nl

CONSTRUCTIEBEDRIJF WIEL PETERS

Economiestraat 47 A

6433KC Hoensbroek

 045- 521 10 57

VAN DE REDACTIE

Hè hè! Hebben we dan eindelijk echt het einde van de (meeste) coronamaatregelen bereikt en zijn we terug in een enigszins normale situatie, zonder toegangspas, mondkapje en anderhalve meter? In ieder geval was er gelukkig weer een beetje carnaval mogelijk. Maar het blijft, hoe dan ook, nog steeds 'goed uitkijken' geblazen, want voor je het weet heeft omikron of een broertje of zusje ervan je weer te pakken.

Gelukkig hebben in de afgelopen maanden al die beperkingen, die nu gelukkig verdwenen zijn, niet kunnen verhinderen, dat we toch zonder echte redactievergaderingen een leuk en gevarieerd eerste nummer van dit jubileumjaar konden samenstellen. Want, zoals u weet, bestaan we aan het eind van dit jaar vijftien jaar, ons derde lustrum. En, zoals aangekondigd in het vorige nummer, willen we dit aan het eind van het jaar vieren met een publicatie, die gevuld zal zijn met (levens-)verhalen van gewone Breuker luuj.

De oproep om ons het materiaal daarvoor te leveren heeft inmiddels van enkele van onze leden al een paar mooie, zeer leeswaardige reacties opgeleverd. We kunnen nog veel meer gebruiken. U hoeft het niet allemaal zelf op te schrijven, maar als u bereid bent om ons uw verhaal te vertellen, dan komen we graag naar u toe om dat op een goede manier op papier te zetten. Neem gewoon even contact op met onze secretaris of stuur een mailtje naar jubileumboek@heemkundehoensbroek.nl.

LENDI MEN | WOMEN | FASHION

Kouvenderstraat 13/15
6431 HA Hoensbroek
☎ 045-5212430

UITVAARTCENTRUM VAN DEN HOUT

Kathagen 10
6361HG Vaesrade
☎ 045- 5212004

BOKSEN IN LANGE BROEK

Column door Ben van Melick

*We gaan nog één keer naar de kermis. Eind vijftig, begin zestig. Waar ik donderdags bij de eerste opbouw van de attracties al naar uitkeek was de bokstent. Zou die er weer staan in de hoek van de Markt, richting Heerbaan? De vierkante tent was gebouwd rond een boksring waarin de kermisboksers tegen elkaar maar ook tegen lefgozers uit het publiek knokten. Het spannendst was de schreeuwelijke introductie door de speaker, tevens ringscheidsrechter, in vet hollands, en de demonstratie van de vechters voor de aanvang van de voorstelling. Op het buitenpodium drie getrainde vechtersbazen in tenue, inclusief ietwat afgetrapte bokschoentjes, met exotische namen als Tiger Ray, kampioen van de Bolllensreek, die even behendig als lichtvoetig touwtje sprongen. Uitdagend, razendsnel schijnboksend, viseerden ze de groepjes mannen die voor de tent samendromden. Wie durfde met een van hen het gevecht aan? Een briefje van 25 was de overwinningsspremie. Er was altijd wel een sterke gast uit de *kollonie* die dat aandurfde. Gemene zaak? Het gevecht in de tent viel altijd tegen, slappe geregisseerde partijtjes tus-*

sen de kermisboksers en als de showvechter klappen dreigde op te lopen tegen een Metten-bokser of Slakwoesteling werd het gevecht gestaakt; de straatvechter die met omgeslagen broekspijpen op kousenvoeten het gevecht aanging, verstoorde de illusie helemaal.

Maar toch. Lef, kracht en snelheid, en een beetje show, 't fascineerde me. Natuurlijk omdat ik er zelf te weinig van had. De grote sterke jongens van een klas hoger oefenden grote aantrekkingskracht op me uit. Ik pakte aan met Bita B en bij zelfverzekerde gozers als Hans R en Johnny M voelde ik me veilig. Mijn helden waren de Rode Ridder, Jeroentje, Old Shatterhand en Pim Pandoer; van Ursus uit *Quo Vadis* en Jan Breydel uit de *Leeuw van Vlaanderen*, droomde ik. Hen kon ik bewonderen, in hen kon ik helemaal opgaan en mezelf verliezen. En de rk-martelaren uit de missaals, maar dat is andere koek, voor een andere keer.

Die helden uit de literatuur stelden nooit teleur, in tegenstelling tot de pseudo-pugilisten op de kermis. De show vooraf was de essentie, daar kon ik urenlang naar kijken. Vol verwachting.

DE ENCLAVE VERLATEN

Door Joop Bosch

Terugblikkend op mijn gezinsleven van vroeger, zie ik ons kleine leventje in Zuid Limburg als een leven in een enclave, een term die in die tijd nog volledig onbekend was, althans die toentertijd niet als zodanig gebezigd werd, maar die je nu zonder meer zou kunnen plakken op het samenleven van gereformeerde Friezen in het Rooms-katholieke zuiden. Met het ouder worden komen hoe langer hoe meer herinneringen uit mijn kindertijd boven drijven.

Zo ook onderstaand verhaal, opgehaald tijdens het opruimen van mijn Prisma-kinderboekjes.

Het was een stralende voorjaarsochtend, die zondagmorgen, waar het opkomende zonlicht vrolijk door ons slaapkamerraampje naar binnen viel. Rechtop gezeten met een kussen in mijn rug, zoals ik dat zo vaak deed, in het bed dat ik deelde met mijn kleine broertje, zat ik te lezen in zo'n kinderboekje, een spannend detectiveverhaal van Enid Blyton. Mijn broertje en ik sliepen op de hoogste verdieping aan de voorkant van de straat, de Akerstraat. Vanuit ons raam hadden we een fraai uitzicht op de overkant, 'het veld' zoals we dat altijd noemden, ook al kenden wij beiden die overzijde enkel bebouwd met links een rij

eenvoudige witte huizen, rechts hiervan een enorm grasveld, met in het midden een muziektent. Later werd daar ook nog eens het Long-instituut bijgeplaatst. Vóór onze tijd was dit een braakliggend terrein geweest, ooit zelfs een korenveld.

Opeens hoorden we heel in de verte tromgeroffel. Nieuwsgierig sprongen we allebei het bed uit om te kijken waar dat vandaan kwam. Niets te zien, ook al kwam dat getrommel langzaam aan dichterbij, begeleid door kopergeschal, dat steeds luider en indringender werd, totdat de processie te zien was: Een priester liep voorop, met in zijn handen op een lange stok omhoog geheven, een monstrans met daar bovenop een crucifix. De priester werd geflankeerd door een groepje misdienaartjes. Toen wist ik niet eens wat dat waren. Dat werd me pas duidelijk toen ik het Roomse leven van binnen leerde kennen. Mijn eerste vriendje op Lyceum St. Jan was zo'n misdienaartje, die elke morgen, voordat onze schooldag begon, de pastoor moest assisteren

tijdens de vroegmis van zeven uur, niet alleen op de zondagen, zoals in ons kerkelijk leven, maar elke werkdag! Die zondagochtend, waarmee ik mijn verhaal zojuist begon, kwam de processie feestelijk onze slaapkamer binnen, op de golven van gedragen marsmuziek. En dan al die communicantjes die in de stoet volgden, als engeltjes, met als hoogtepunt de groep trommelaars en het fanfarekorps. Een vreemde en intrigerende wereld, niet de onze, met veel pracht en praal, in schril

contrast met onze eigen kerk, de gereformeerde kerk in Treebeek, toen nog een groen beschildeerde houten noodkeet, later onze kale stenen preekshuur.

Na de lagere school ging ik naar Lyceum St

Jan, de wereld van het ons onbekende Roomse leven in.

Hoezeer verschilde die wereld wel niet van de onze, die stijve gereformeerde leefstijl met haar merkwaardig rationele geloofsbeleving?

GEURTEN DEUREN
Hommerterweg 27
6431 ER Hoensbroek
☎ . 045 5212531

SCHADENET - KOENEN
Breukerweg 178
6412 ZL Heerlen
☎ 045-5215450

Vanaf dat moment scheidde onze levens als broertjes, omdat mijn kleine broertje een paar jaar later op de Nederlands Hervormde Mulo terecht kwam, geen gereformeerde school, maar wel dicht aanschuwend tegen onze bekende calvinistische geloofswereld. In onze kindertijd zaten we besloten in die gereformeerde bubbel, ons 'veilige wereldje' op een gereformeerde lagere school, op slechts een paar honderd meter verwijderd van de Gereformeerde kerk in Treebeek, één van de zeven gereformeerde kerken in Limburg.

Daartegenover stelden de Staatsmijnen alles in het werk om het heilige Roomse leven zo goed mogelijk te ondersteunen, financieel en sociaal, in haar oude kerkrituelen van processies en carnavalsfeesten, dat alles opgeluisterd door de talloze fanfare- en harmonieverenigingen.

Een muziekleven dat bloeide als nooit tevoren.

Mijn schooltijd op St Jan in Hoensbroek vormde de entree tot een heel andere omgeving dan ik van huis uit gewend was. Vanaf het begin vonden

er regelmatig filmvoorstellingen plaats, ingeleid door de rector van de school. Het gymlokaal werd dan omgetoverd tot filmzaal. In die verduisterde uren maakte ik kennis met de neorealistische Italiaanse filmwereld van Vittorio De Sica, Roberto Rossellini of Visconti.

LÉON MEESSEN OPTOMETRIE

Kouvenderstraat 17
6431 HA Hoensbroek

☎ 045-5212587

Zo leerde ik van nabij de rituelen in de Rooms-katholieke kerk goed kennen met films als Marcellino: pane e vino ('brood en wijn', 1955) van Ladislao Vajda of Il Tetto (1956) van Vittorio de Sica.

Via deze Italiaanse films werd ik een wereld ingezogen, vele malen mooier en mysterieuzer dan ik als kind kende.

Vanaf die tijd is film mijn hele leven blijven fascineren. Mijn entree in die verbeeldingswereld van de cinematografie viel als een warme deken samen met die gymnasiumtijd. Vanuit onze eigen gereformeerde enclave kwam ik terecht in het rijke Roomse leven.

Binnen het katholicisme wordt het leven gevierd, een geloofsbeleving die me later veel meer is gaan aanspreken dan ons enge cerebraal ervaren gereformeerde geloof. Maar uiteindelijk bleek datzelfde katholieke geloof ook haar schaduwzijden te kennen.

Rooms-zijn mag dan een veel bourgondischer levenswijze zijn dan het sobere calvinisme, maar in het Roomse leven op Sicilië, moest ik daar naderhand ook achter komen, dat die op het oog zo devote en emotionerende praktijk van rooms-liturgische kerkrituelen met al die processies— een ritueel dat in Limburg nu in feite al lang uit het zicht verdwenen is! —in waanzinnige hypocrisie door kan slaan: zo dwongen Maffiabazen onder chantage en afpersing de plaatselijke pastoors om bijvoorbeeld tijdens zo'n processie voor hun woning halt te houden, om speciaal voor hen en hun gezin te bidden, alvorens de stoet weer verder mocht trekken.

Joop Bosch, Den Haag.

F. NIJSTEN SLIJTERIJ WIJNHANDEL

Kouvenderstraat 158
6431 HH Hoensbroek
☎ 045-5223466

VERBOEKET - HYPOTHEKEN & VERZEKERINGEN

Juliana-Bernardlaan 114
6432 GW Hoensbroek
☎ 045-5281760

DE KOUMEN

Door Math Mertens

Eind vorig jaar werd er door het IVN De Koningsbeemd in samenwerking met Buurtstichting Nieuw Lotbroek in het blad 'Hallo Hoensbroek' een oproep geplaatst om deel te nemen aan een schoonmaakactie van en bij de Caumenvijvers en de Caumenberg, een prima initiatief!

De Koumenvijver

Nu denk ik Nieuw Lotbroek goed te kennen - ik schreef er onlangs nog een boek over - maar ik heb in dit gebied zelfs na naarstig zoekwerk nergens Caumenvijvers en een Caumenberg kunnen vinden. Mogelijk werden door beide instanties Koumenvijvers en Koumenberg bedoeld?

Het vergt vaak heel wat speurwerk om de herkomst van oude benamingen te herleiden.

VAN OERS ASSURANTIËN
Kouvenderstraat 238
6431HK Hoensbroek
☎ 045-5212856

Om een voorbeeld te geven: voor mijn boek op zoek naar de naam Monesveld heb ik indertijd pas na drie maanden, na naspeuringen bij het Kadaster en in oude archieven van de vroegere gemeente Hoensbroek, Heerlen en de Provincie, in een oud charter uit de vijftiende eeuw kunnen ontdekken waar de naam Monesveld vandaan komt.

Wijngaardshof

Wat de naam Koumen betreft is het onaannemelijk, dat de naam van het gebied de Caumer in Heerlen geprojecteerd is op dit gebied in de toenmalige zelfstandige gemeente Hoensbroek. Gaan we elders dus op zoek naar de herkomst van de naam.

Het was in de Middeleeuwen gebruikelijk dat in het boerendorp Hoensbroek evenals overal elders agrarische gebouwen en gronden aangeduid werden met de naam van de eigenaar of in een enkel geval de pachter. Zo vinden we in en rond dit gebied o.a. de Köpkesmolen (eig. Kuppen), boerenhoeven Opene Moes (eig. Mous) en Koningsbeemd (eig. Konings) - later Wijngaardshof geheten - en de beemden Pötslangwei (eig. Pöts), de Brul (eig. Bruls) en de Sjroeët (eig. Schrooten). Hoewel daar in de literatuur geen hard bewijs voor is terug te vinden – echter ook geen andere verklaring voor een duiding van de naam Koumen is te vinden – is het alleszins voor de hand liggend dat naar analogie mag worden aangenomen, dat de naam-

geving van de Koumen ook terug te voeren is op de bezitter van de gronden. Naspeuring in oude charters en pachtcontracten laat zien, dat uit een charter van 17 maart 1551 blijkt, dat vanwege zijn vele verdiensten als kerkmeester van de parochie St. Jan aan Reyntgen Kouman in de buitencontreien van de parochie 22 roeden land werden geschonken als dank voor zijn grote inzet en betrokkenheid.

Nu was het toentertijd gebruikelijk, dat bij erving door de gelovigen een donatie gedaan werd aan de Kerk om daarmee 'een plaats in de hemel te waarborgen'. Zeker in die tijd genoot een kerkmeester een hoog aanzien en mettertijd zien we dan al snel een forse gebiedsuitbreiding, al dan niet legaal verkregen, vaak door overerving, huwelijk of donatie. Die afzonderlijke gronden, toebehorend aan één persoon of familie werden in de volksmond naar de naam van de eigenaar aangeduid met de naam Koumen.

NATUURGEBIED

Van oudsher was de Koumen een zeer vruchtbaar gebied, dat lag ingeklemd tussen de Overbroekerweg (de huidige Burgemeester Slanghenstraat), de Dem en de Koumenweg. Die vruchtbaarheid was enerzijds te danken aan de lössgrond en anderzijds aan een samenloop van een drietal waterlopen: de Auvermoer, de Sjroeëterbeek, in de volksmond Strontbeek genoemd en de Lotbroekerbeek. Van de Auvermoer voerde overigens nog een aftakking naar de Drakenmolen, die, hoe kan het ook anders, de naam Molenbeek kreeg. Deze beken zorgden ervoor, dat er bij overtollige regenval voldoende afvoer van water was en bij droogte toch een voldoende wateraanvoer. Het gebied tussen de Overbroekerweg en de huidige Mgr. Hanssenlaan was een groot weidegebied, geschikt voor veeteelt en vruchtbomen, opgedeeld in vijf beemden: 't Preûtje, de Brul, 't Kraneveldje, de Pötslangwei en de Sjroeët.

ADMINISTRATIEKANTOOR LABOR

VLOEDSTRAAT 34

6361 XH Nuth

 045-5650121

Boerderij Terhoeven Koumerweg

De vruchtbaarheid van dit hele gebied maakte, dat het zeer gewild was bij de boeren en de Koumen werd dan ook omzoomd door grotere of kleinere boerderijen, waarvan de eigenaren elk een gedeelte van de Koumen bewerkten. Aan de huidige Burgemeester Slanghenstraat waren dat er liefst zeven, drie grote: Cloodts, Franssen en Schoonbroodt en vier kleinere: Offermans, Mertens, Mensen en Custers. Er was in de verre omtrek dan ook geen straat te vinden waar zoveel boeren zich hadden gevestigd als in de Burgemeester Slanghenstraat. Ook aan de overkant van de Koumen lagen een aantal grote boerenbedrijven: Boshouwers (thans verbouwd tot appartementencomplex), Daemen, Lahaye, Franssen en Offermans. Niet onvermeld mag blijven, dat in het gebied achter hoeve Boshouwers in de oorlogsjaren een groot kampement van het geallieerde leger werd opgeslagen. Een moeilijk toegankelijke berg en een waterrijk gebied vormden een veilige rugdekking voor de soldaten.

Wij vergaapten ons als kinderen aan de tanks, pantserwagens en kanonnen en werden overladen met snoep en kauwgum en ook de mensen in de omgeving mochten profiteren van wat er in de gaarkeuken over bleef.

Hoeve Lotbroek met daarachter de steenberg

OPKOMST VAN DE MIJNINDUSTRIE

Bij de opkomst rond de eeuwwisseling van de steenkolenmijnen echter moesten de stenen, die in ruime mate tussen de kolenlagen zaten, worden opgeslagen. De Oranje Nassaumijn in Heerlerheide liet daarvoor het oog vallen op de dichtstbij zijnde open vlakte en dat was de Koumen. De grond werd achtereenvolgens opgekocht en voor zover de Oranje Nassau deze niet direct zelf nodig had, weer verhuurd aan boeren. En bij het storten van de eerste mijnsteen werd geboren wat zou uitgroeien tot de forse Koumenberg, zoals wij die nu kennen.

ROLF DE JONG AUTOSCHADEBEDRIJF

De Koumen 60

6433 KD Hoensbroek

☎ 045-5210590

De zich steeds verder ophopende steenberg zou al snel grote gevolgen hebben voor de omgeving. Enerzijds zorgde de druk op de omliggende gronden voor verzakkingen, anderzijds zorgde vooral in natere jaargetijden overvloedige regen- en sneeuwval voor een dusdanige watertoevoer vanaf de berg, dat de eerder vernoemde beken de forse watertoevoer niet meer konden verwerken, met als gevolg, dat vooral de lager gelegen gebieden in het overgangsgebied tussen Burgemeester Slanghenstraat en Dem in najaar en winter overstromden.

Zoals U in bijgaande foto kunt zien, leverde dat in 2021 een forse overlast op voor de bewoners, waarbij zelfs het leger moest worden ingezet om het gebied in te dammen en zo verder onheil te voorkomen. Voor de schaatsliefhebbers in Hoensbroek en verre omstreken leverden deze overstromde gebieden toentertijd, ik praat dan over de tijd voor de kanalisering tot zo'n jaar of vijftig geleden, bij bevrozing een eldorado voor oer-Hollandse winterpret. De ingang tot dit gebied lag naast het huis van Mengelers, waar al snel een aantal neringdoenden tentjes neerzetten, waar warme koffie, chocolademelk, snoepgoed en erwtensoep gretig aftrek vonden. Zelfs toverde een scharensliiep er zijn kar om tot 'schaatsensliiep'! Hoe velen hebben hier hun eerste baantjes niet getrokken. Ook ik leerde hier schaatsen (en vallen) op

de smalle ijzers. Wat wilde je ook nog meer: zwieren aan de voet van een besneeuwde 'alpentop' zonder kans op verdrinken als je door het ijs zakte, want zo diep was het niet. En dat allemaal gratis en voor niets! Kom daar nu nog eens om!

Maar, er was ook een keerzijde: toen ijs weer water werd en de beken steeds vaker overstromden, werd het tot een steeds grotere overlast

Overstroming 2021 Slanghenstraat

voor de omwonenden en met name de bewoners van de huizen in de Dem kregen steeds nattere voeten. Ingrijpen werd steeds noodzakelijker en op advies van het waterschap werd besloten om waterbekkens aan te leggen om zo de laagst gelegen gedeelten te ontlasten. Mijndirectie en Overheid staken de koppen bij elkaar, maakten plannen en zegden samen de benodigde gelden toe om het project te verwezenlijken en dat laatste was wèl zo belangrijk.

Wat aanvankelijk bedoeld was als bekkens voor de opvang van het overvloedige water groeide uit tot een natuur- en vijvergebied met een grote ecologische en recreatieve waarde. Een juweel, waar wij het zuurstofgehalte in ons bloed steeds opnieuw weer kunnen aanvullen en dat wij tot in lengte van dagen moeten koesteren!

GROND EN GOED MAKELAARDIJ IN AGRARISCH VASTGOED

Hofdwarweg 49

6161 DE Geleen

☎ 045-5213468

BOUWKOSTEN EN HUREN VAN MIJNWERKERSWONINGEN 1914 – 1938

Door Henri Peters

Vier-onder-een-kapwoningen

FINANCIERING

Door de groei van de mijnen in het begin van de 20^e eeuw ontstond er een grote behoefte aan mijnwerkerswoningen. De financieel-economische zijde van het woningvraagstuk was een grote zorg en vroeg in de verschillende perioden steeds naar wisselende oplossingen. De verdeling van de risico's der kapitalen die tientallen miljoenen beliepen; het noodzakelijk verband tussen inkomsten en uitgaven der bouwverenigingen, waarbij enerzijds rente en aflossing van de gelden verzekerd waren en van de andere kant de op te brengen huur in redelijke verhouding moest staan tot de loonstandaard van de mijnwerkers. Dit alles leidde tot ingewikkelde regelingen tussen de verschillende betrokken partijen.

PARTYCENTRUM AMICITIA

Markt 9

6431 LG Hoensbroek

☎ 045-5212999

De bouwverenigingen, welke zelf niet over middelen beschikten, leenden het bouwkapitaal van het Rijk door tussenkomst van de gemeenten, die ten opzichte van het Rijk daarvoor aansprakelijk bleven. De voorschotten voor de bouw moesten worden afgelost in 50 jaren, die ten behoeve van de aankoop van het bouwterrein in 75 jaren. De rentevoet liep in de verschillende jaren uiteen van 3% tot 6% en werd sinds 1934 bepaald op 4%.

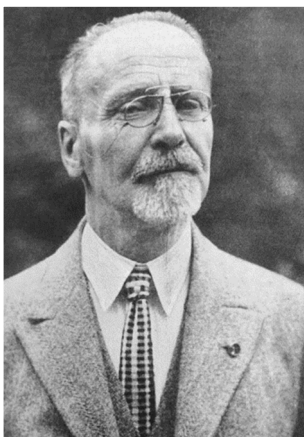

Geen wonder dat de gemeenten in de mijnstreek opzagen tegen de taak van zulk een financiële omvang. Vanaf het begin werd dan ook aan de mijnen gevraagd de huuropbrengsten te waarborgen bij leegstand en het in gebreke blijven van de huurders. Overeenkomsten van deze strekking werden omstreeks 1916 door verschillende bouwverenigingen gesloten met de Staatsmijnen en de Oranje-Nassaumijnen. Spoedig echter werden door de stijging van de bouwkosten de rente en aflossing zo hoog, dat de garantie van de huurprijs alleen geen sluitende rekening zou kunnen opleveren.

Voor de in de jaren 1916-1919 gebouwde woningen werd daarom met de Staatsmijnen overeengekomen, dat deze dat deel van de huur voor haar rekening zouden nemen dat nodig was om de huurprijs in redelijk verband te houden met het inkomen van de huurders. Door deze overeenkomst zijn er in die jaren 1230 woningen gebouwd.

Na 1919 verviel de tussenkomst van de mijnen en nam de overheid deze taak over, vooral omdat de kolenproductie inmiddels van groot landsbelang was. In de jaren 1919-1921 werden ruim 2300 woningen gebouwd met deze regeling.

BOUWKOSTEN

Jan Stuyt

De bouwkosten van de mijnwerkerswoningen waren in de jaren 1913-1914 gemiddeld *f* 7,50 – *f* 8,00 per m³.

De kosten stegen echter zeer snel tot in 1918 (*f* 21,00 - *f* 22,00), om in 1920 het hoogste punt te bereiken met *f* 24,00 per m³. Na 1920 volgt een opmerkelijke daling, in 1922 - 1932 was het *f* 13,00 per m³ met als dieptepunt 1933 toen een m³ slechts *f* 10,00 kostte.

De meeste woningen zijn in de duurste tijd gebouwd.

Vóór de 1^e wereldoorlog kostten de woningen ca. *f* 5200,- en de bouwgrond *f* 2000 - *f* 2200,-. In de moeilijke periode van 1918 – 1920 was de prijs *f* 5400,- tot *f* 6800,- exclusief grond.

Hierna volgde een forse prijsdaling en werden er kleinere woningen gebouwd. Woningen, in 1933 aanbesteed, kostten toen ca. *f* 2250,- exclusief bouwgrond! (In 1919 waren de bouwkosten per kamer in een gezellenhuis *f* 5500,-!). In 1930 hadden de Staatsmijnen 2554 eigen woningen en 'Thuis Best' en andere woningverenigingen beschikten over 3222 woningen. Rond 1957 bezaten de Staatsmijnen maar liefst meer dan 15.000 woningen.

DE HUURPRIJS

Als grondslag gold een huurprijs van 1/5 tot 1/7 van het inkomen. Echter op verschillende tijdstippen deed de invloed van de bouwstandaard op de huurprijzen zich gelden. Vanaf 1922 gingen de lonen omhoog en op 1 april 1925, toen een nieuwe loonvermindering werd ingevoerd, trad tegelijk een verlaging van de huren in werking.

De gemiddelde huur was toen f 18,75 per maand inclusief watergebruik. De daling van de lonen zette zich echter nog enige jaren door. Op 1 mei 1936 werd bepaald dat de gemiddelde huur van 4385 woningen f 14,73 zou worden.

DE SALARISSEN

Bij het begin van de 1^e wereldoorlog in 1914 bedroeg het gemiddeld salaris van de ondergrondse mijnwerkers f 2,95 per dag en steeg naar f 6,14 in 1918. Voor de bovengrondse arbeiders was dat respectievelijk f 2,09 tot f 4,47 in 1918. In 1939 was het houwersonderloon f 6,35 (in 1945 f 10,27 en in 1950 f 15,75). Eind 1938 hadden de Staatsmijnen 23.343 mensen in dienst.

DE KOLONIEËN

Gelukkig zijn er nog meerdere mijnwerkersbuurten behouden gebleven waaronder de z.g. *Noodwoningen*, *Oostenrijkse woningen*, *Limburg-woningen* en de z.g. *EGKS-woningen*. Voorbeelden hiervan zijn: De Slak in Hoensbroek, de Rozengaard in Brunssum, Passart-Zuid in Heerlen, de Oostenrijkse woningen in o.a. Brunssum en Hoensbroek, Beersdal en Haansberg Brunssum. De meeste van deze wijken hebben een beschermd status en zijn gebouwd als tuindorpen naar een idee van de Britse journalist-stedenbouwkundige Ebenezer Howard (1850-1928). Voor Hoensbroek is het van groot belang dat de Slak op een bouwhistorisch verantwoorde manier wordt gerenoveerd.

Bronnen:

Th. C. Vianen, *Bevolkingstoestanden in het Zuid-Limburgsche Kolenrevier*

Ir. A. E. Dinger, *Arbeidershuisvesting in de Mijnstreek*

Jaarverslagen Vereniging 'Ons Limburg' over 1919 en de volgende jaren

Gedenkboek bij gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Staatsmijn 1952

TOEN EN NU: WACHTTOREN KASTEEL

VIER ZWARE TORENS

Sinds de zeventiende eeuw heeft kasteel Hoensbroek vier zware torens, een binnenplaats en twee voorburchten. De voorburchten waren vroeger alleen toegankelijk via ophaalbruggen, maar deze zijn al lang geleden vervangen door vaste bruggen. De oude donjon bevindt zich aan de westzijde en een grote vierkante toren staat op de zuidpunt van het kasteel. De twee andere torens flankeren de ingang van het hoofdgebouw, een ingang die naar de binnenplaats leidt.

My COPY - COPY PRINT & MORE

HORSELSTRAAT 6

6361 HC NUTH

☎ 045-577 8772

vanoost

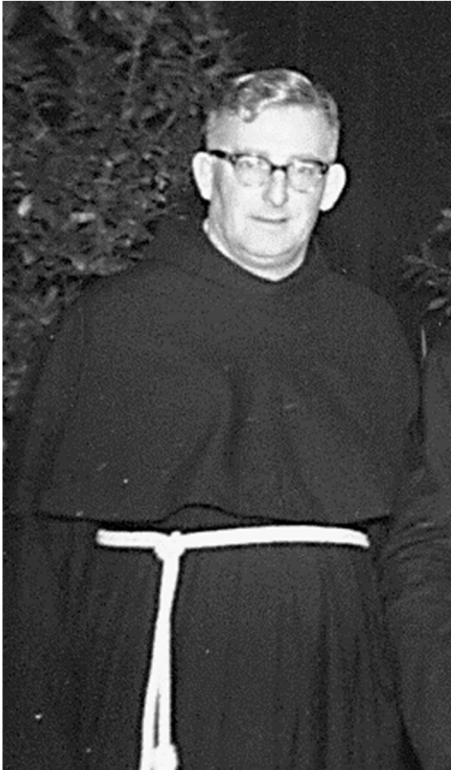
verzekeringen-verzuim-pensioenen

Juliana Bernhardlaan 8

6432 GW Hoensbroek ☎ 045 - 522 42 41

PATER JEROEN TERLINGEN, DE DON CAMILLO VAN MARIARADE

Door Bernard Grothues

Pastoor Harry Terlingen, bijgenaamd pater Jeroen, ook wel de koelpater en Don Camillo genoemd, was een opmerkelijk en veelzijdig persoon in Mariarade en dat niet alleen vanwege zijn indrukwekkende gestalte.

Zijn geuzennaam Jeroen, afgeleid van de sterke Jerommeke uit de Suske- en Wiskestrips, die toentertijd in de krant verschenen en onder jongeren zeer populair waren, kreeg hij als aalmoezenier van de OVS-ers op de mijn. Hij werd in Utrecht op 9 oktober 1917 geboren.

Na zijn studie aan het seminarie te Utrecht trad hij in 1939, als pater Jeroen, in bij de orde

der Franciscanen-Minderbroeders te Leuven, waar hij op 29 juli 1945 de priesterwijding ontving.

Van 1947 tot 1953 was Terlingen kapelaan te Hoensbroek-Mariarade. In de periode van 1947 tot 1962 was hij tevens aalmoezenier bij de O.V.S. (de Ondergrondse Vakschool) en T.V.S. (de Technische Vakschool) op de toenmalige staatsmijn Emma te Hoensbroek. In 1962

moest hij met tegenzin de Emma verlaten omdat hij benoemd werd tot gardiaan (Overste) van het klooster der Conventuelen in Urmond. Pater Terlingen was echter te onrustig voor deze functie en hij was het over de gang van zaken in het klooster vaak niet eens met de Provinciaal overste. Toen deze laatste dan ook nog te kennen gaf, dat hij er spijt van had pater Terlingen tot gardiaan bevorderd te hebben, besloot pater Jeroen de bisschop van Roermond te vragen of er voor hem plaats was in een pastorale functie in het bisdom.

In 1963 werd hij benoemd tot kapelaan in Gennep en in 1968 tot pastoor in de parochie St. Joannes de Doper te Eygelshoven. Om gezondheidsredenen was hij genoodzaakt zijn pastoraat in Eygelshoven in 1979 te beëindigen. Na zijn emeritaat vestigde pastoor Terlingen zich in Belfeld. De laatste jaren van zijn leven woonde hij in Tegelen bij de zusters van O.L. Vrouw, waar hij op 2 september 2008 overleed in zorgcentrum St. Julia op 90-jarige leeftijd.

PATER JEROEN ALS MIJNAALMOEZENIER IN MARIARADE

Toen pater Jeroen als aalmoezenier bij de O.V.S. werd aangesteld was hij nogal teleurgesteld omdat hij zich had opgegeven als

aalmoezenier van het Nederlandse leger in het toenmalige Nederlands-Indië. Later heeft hij echter herhaaldelijk te kennen gegeven, dat hij op de mijn meer had geleerd dan op het seminarie en dat de tijd bij de 14- tot 18-jarige OVS-ers de mooiste tijd van zijn leven was. In de godsdienstlessen, die hij gaf, probeerde hij zoveel mogelijk de belevingswereld van 'zijn jongens' te benaderen en ook hun taal te spreken. Dan ging het er wel eens hard aan toe, er werd gevloekt en getierd. Om de ouders gerust te stellen noemde hij dit geen vloeken maar 'een schietgebed zonder aflaat!'.

POPULAIR BIJ DE JEUGD.

Pater Jeroen verkreeg niet alleen bekendheid vanwege zijn ongebruikelijke manier van godsdienstonderwijs, maar vooral ook vanwege zijn hulp bij het oplossen van problemen die de jongens ondervonden zoals, moeilijkheden thuis of met de baas. Het gebeurde eens dat door de mijnpolitie in het badlokaal van de OVS-ers een sexboekje werd ontdekt. In die tijd werd daar schande van gesproken. Pater Jeroen wist van de mijnpolitie gedaan te krijgen, dat niet meteen de ouders moesten worden ingelicht, maar dat hij dat wel met betrokkene zelf zou bespreken.

Als emeritus-pastoor vertelt Terlingen in 1981: *Ik riep de desbetreffende jongen bij me, die een vuurrode kop kreeg en bladerde samen met hem het boekje door. Hij verwachtte een uitbrander van je welste, maar ik wist hem ervan te overtuigen dat een sexboekje weggegooid geld was, dat je toch op een veel betere manier kon besteden. De jongen was opgelucht en blij dat het onder vier ogen bleef.*

Ofschoon roken in de klas officieel was verboden, liet pater Jeroen dit echter stilzwijgend toe, waardoor hij onderling vertrouwen probeerde te krijgen. Van de O.V.S.-leiding kreeg hij dan te horen dat roken in de klas alleen was toegestaan bij feestelijkheden, waarop zijn antwoord was: *voor mij is iedere dag een feest.*

HOWA BINNENHUISDECORATIE

Nieuwstraat 12-14
6431 KT Hoensbroek
☎ 045- 5212900

PATER JEROEN SLAAGT VOOR HET HOUWERSDIPLOMA

Om het werk van 'zijn jongens' beter te kunnen aanvoelen volgde hij ook de houwercursus en om een goede indruk te krijgen van de omstandigheden, waaronder in de pijlers moest worden gewerkt, ging pater Jeroen samen met de OVS-ers ondergronds. In de pijler schuwde hij het zware werk met afbouwhammer en schop niet. Op oudejaarsavond werden de jongens die de middagdienst hadden niet vergeten, pater Jeroen zorgde ervoor dat ze verrast werden met olie-bollen.

Er kwamen klachten bij hem terecht over een voorman, die vaak schuine moppen vertelde aan 'zijn jongens'. Zijn psychologisch advies luidde: Als die man een schuine mop vertelt, moet je hardop gaan lachen en zeggen dat je het zo'n goede vindt, dat je die aan de dochter van die man moet vertellen. Dat is kennelijk ook gebeurd en sindsdien zijn er geen klachten meer geweest.

Ook de leiding van de mijnen werd herhaaldelijk door pater Jeroen terecht gewezen. Als bijvoorbeeld de OVS-ers veel te zwaar werk moesten verrichten doordat ze betonblokken moesten lossen, stapte hij naar de leiding. Hij verweet deze op niet mis te verstane wijze, dat de ruggen van deze jongens zodanig beschadigd werden dat ze later niet meer als mijnwerkers konden worden ingezet, terwijl er zoveel geld in de opleiding werd gestopt. Op zijn scooter reisde de 'Don Camillo' stad en land af om instanties te bezoeken die hij nodig had om bepaalde zaken voor 'zijn jongens' gedaan te krijgen. Oud-OVS-ers wisten te vertellen dat pater Jeroen bij de leerlingen zeer geliefd was en dat ze voor hem door het vuur gingen. Hij was voor ons een vader, moeder, broer, politieagent en rechter tegelijkertijd.

Bij zijn afscheid als aalmoezenier in 1962 werd hij door de Directie van Staatsmijn Emma benoemd tot Houwer Honoris Causa en ontving hij 'de vaarsjtek', een koperen mijnlamp en de 'potlamp met mijnpet en kolen'. Het houwersediploma werd hem uitgereikt na afgelegd bewijs van grote bekwaamheid en toewijding bij de geestelijke verzorging van de leerlingen van de ondergrondse vakopleidingen.

MARIARADE 50 JAAR GEMEENSCHAPSHUIS 1996

Hoe het allemaal begon?

Op 23 november 1995 interviewde Hub Mans pater Jeroen uitgebreid hoe hij in Mariarade terecht gekomen was en over zijn belevenissen.

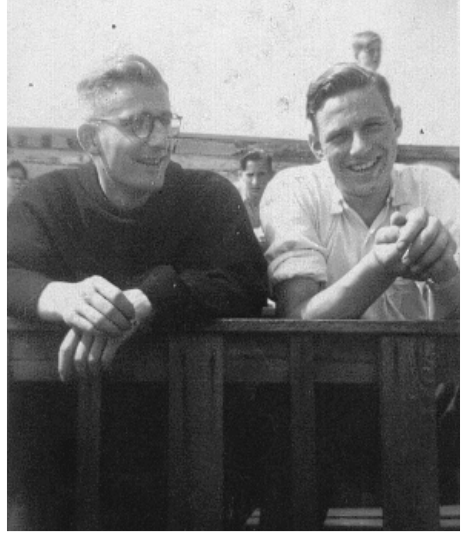

Wij laten hem hier aan het woord:

"Toen ik in Mariarade kwam viel het mij eigenlijk een beetje tegen. Dat was in 1947. De Hommerterweg was alleen maar in het midden asfalt en opzij een modderpad. Want ik kan mij nog herinneren dat wij een keer een sacramentsprocessie hebben gehouden en dat het onderweg ontzettend begon te regenen zodat we met Ons Heer en de bruidjes door de modder moesten vluchten om te schuilen in de huizen. Pater Stefanus was er nog bij en ik kan mij nog herinneren dat deze samen met Tum Hauben het gemeenschapshuis heeft gebouwd. Zij brachten leven in de brouwerij en ze hebben ontzettend veel werk gedaan. De avond voor een dansfeest heeft hij nog met allerlei oude planken een vloer gemaakt, zodat er gedanst kon worden. Die Tum Hauben was een duizendpoot. Organiseren tot en met! Pak bijvoorbeeld de voetbalclub. Voordat het gemeenschapshuis klaar

was moesten de jongens zich thuis omkleden en de bezoevende club moest dat doen bij mensen op het Emmapleintje en in de Emmastraat.

Toen naderhand het gemeenschapshuis klaar was, werd er onder het toneel omgekleed en gaf Tum Hauben net als Louis van Gaal aan, op een groot wandbord met krijt, hoe de tactiek moest zijn om te kunnen winnen.

WE GAAN NAAR EPEN OM ZE IN TE ZEPEN!

Uit die tijd kan ik mij nog herinneren dat Mariarade kon promoveren naar de vierde klasse KNVB. Het ging tussen Amstenrade, Epen en Mariarade. Pater Robertus heeft nog een gedichtje gemaakt op de wijs: 'Wij gaan naar Rome!' "Wij gaan naar Epen om ze in te zepen. Wij nemen zeep en handdoek mee!" Maar die van Amstenrade schijnen die tekst doorgespeeld te hebben naar Epen. Wij gingen in drie bussen met toeters en bellen en postduiven op weg. En toen kwam de eerste postduif terug. Het was 1-0 voor Epen! Tweede postduif 2-0 voor Epen. Met 3-0 zijn we de zak in gegaan! Gelukkig kregen we nog een herkansing met Amstenrade naderhand, zodat het toch nog gelukt is over te gaan naar de KNVB vierde klasse.

GEEL VOETBALVELD

Maar er kwam een official van de KNVB om te controleren of het veld wel voldeed aan de eisen en ja die kwam overdag! We hadden toen met het Bestuur afgesproken dat hij bij mij zou komen. En ik maar denken: ik moet die vent het terrein niet laten zien, want dat keurt hij af. Dus ik maar vertellen: och dat terrein is wel goed. Maar nee, die

vent ging mee. Hij keurde het helemaal af. Het moest omgeploegd en opnieuw ingezaaid worden. Joep..... hoe heet hij ook weer.....?

Joep van de Spar, van Weersch! Joep van Weersch, die heeft voor het graszaad gezorgd. Mooi ingezaaid en gewalst en dan komt het zaakje op en wat zien we? Nog meer koolzaad tussen het gras! Het was een geel voetbalveld. "Ja", had de boer gezegd, "dat moet er allemaal stuk voor stuk uitgeplukt worden!" En dan zie je weer dat fijne clubverband, die echte verenigingsgeest.

Drie grote elftallen, allemaal op een rijtje op de knieën, allemaal plukken, dat is toch fantastisch, hè. Aan de ene kant van het veld begon men en aan de andere kant stonden de kratten bier. Dat trok! Maar wij waren nog niet klaar. Er moest een staalkabel opgehaald worden. Dat deed Louis Schouten, dat was nog zo'n duizendpoot. Hij kwam 's avonds met een grote vrachtwagen bij me en zei: "Jeroentje, je moet mee die staalkabel ophalen!" Ik had geen idee waarom, maar dacht naderhand, dat ik meer als vlag op de lading had gezeten. In ieder geval we kwamen 's avonds laat thuis met zoveel kabel, dat we het hele terrein konden afzetten. En de kleedlokalen? Op Staatsmijn Emma heb ik nog twee Finse keten op de kop kunnen tikken. Louis Schouten heeft daarin veel werk verricht. En ook de jongens werkten zelf mee: gras maaien en kalklijnen trekken, da's tegenwoordig niet meer in, hè en dat was juist zo heerlijk! Een zelfwerkzame club.

BLAUW WIT MARIARADE

Blauw Wit, dat was de club. Blauw en Wit zijn belangrijke kleuren, ja dat zijn Mariakleuren. Wat was er nog meer daar? Misschien de neuzen van de voetballers na het voetballen, nou meer van de paters denk ik.....

Ook leuk was de KAJ. Je had naast het oude kerkje een fietsenloods. Daar zat ik dan met de jongens van de KAJ, die pater Serafinus had opgericht. Dat duurde niet lang want het initiatief werd overgenomen door pater Robertus, die een meisjes-KAJ begon. Die fietsenloods werd toen gebruikt voor de jongens en de meisjes maar qua aankleding klopte het niet. Ik dacht toen nee, ik moet voor die jongens iets

aparts hebben. Van de Mijn heb ik zo'n Finse keet gekregen en daarna aangevraagd bij de Gemeente Hoensbroek of ik die keet op de grond van de paters mocht zetten. Dat duurde en duurde. Ik werd het zat en

zei: "Vooruit jongens, we beginnen!" En dan komt Tum Hauben, de echte vakman, weer naar voren. Het zaakje wordt uitgezet, beton wordt gestort en..... op een avond moest de verwarming ge-

plaatst worden. Hiervoor hebben de TVS-'ers op de mijn zelf de radiatoren gemaakt. Maar Limagas keurde die af omdat ze niet officieel waren.

Ik ben toen naar Knibbeler geweest en heb gevraagd zo lang nieuwe radiatoren er neer te zetten, zodat het goedgekeurd kon worden.

Dat gebeurde! Knibbeler kwam weer, haalde zijn radiatoren er weer uit en onze eigen radiatoren gingen er weer in! Voor het elektrisch licht hebben we 's avonds van het klooster uit een greppel gegraven voor een kabel, zodat we stroom hadden.

WIE IS DIE MARTIN?

En toen kwam het bericht, dat alles clandestien was gebeurd en dat alles afgebroken moest worden. "Dat gebeurt niet", heb ik toen gezegd. Wie is die burgemeester Martin....? Je moest het ook nog zelf doen. "Ik denk er niet aan!" "Nou, zegt hij, "dan wordt het gedaan door het gemeentepersoneel en dan moet je de personeelskosten betalen!" Ik zeg: "Burgemeester, geeft u mij dan op, op welke dag en welk uur ze komen, dan zal ik zorgen dat de pers erbij is!" Ze zijn nooit komen afbreken..... In deze keet hebben we veel georganiseerd. Elke vereniging had geld nodig en kwam bij ons.

Gezamenlijk verdeelden we de buit.

Zo hadden wij ook een prachtige boomgaard, die met elektrische lampjes werd verlicht en er was een soort fancy fair met allerlei kra-

men, een tap en een dansvloer. Je kreeg alleen een vergunning voor het tappen of het dansen. Voor allebei was niet mogelijk. Ik heb toen gezegd dat we alleen maar een dansvergunning nodig hadden, die kregen wij dan ook. Aan de mensen had ik gezegd, als ze komen controleren, stuur ze naar mij. Op een hartstikke drukke en gezellige avond komen twee politieagenten de wei op, die op aanwijzingen van de mensen naar mij vroegen. "Pater, hebt u een vergunning?" "Natuurlijk heb ik vergunning, een dansvergunning", zeg ik. "Nee, een tapvergunning!" Ik zeg: "Man, ik heb geen tapvergunning nodig. We hebben een tapvergunning in het rectoraatshuis!" "Ja", zegt de een, "maar dan hebt u een terrasvergunning nodig!" "Beste man, ik ben geen kroegjesbaas, maar hebben jullie hier op- of aanmerkingen?" Nee, dat niet, vonden ze en ik zag dat ze elkaar een knipoogje gaven. Ik dacht bij me zelf, dat zit wel goed en het ging goed totdat ik de volgende morgen werd gebeld of ik bij de burgemeester wilde komen. De mensen aan het station van Hoensbroek hadden gereclameerd.

Zij hadden ook een weidefeest georganiseerd met een dansvloer en geen vergunning ontvangen. Een reprimande stond mij te wachten, waarop ik zei: "Burgemeester u valt mij tegen. Ik had gedacht dat u zou zeggen: pater Jeroen bedankt voor wat u voor de jeugd doet, waar kan ik u mee van dienst zijn?"

ONDERGRONDS OP STAATSMIJN EMMA

Als aalmoezenier kwam ik vaak in gesprek met mijnwerkers en opzichters. Bij mijn eerste kennismaking met een mijnopzichter nodigde hij mij uit om ondergronds eens een kijkje te nemen. Dat hadden de jongens van de derde klas van de ondergrondse vakschool, die drie dagen in de week ondergronds gingen gehoord. Ze zeiden tegen mij: "Pater, ze hebben u bezocht!" Ik zeg: "Wat zeg je me nou?" "Ja," zeiden ze, "ze hebben u alleen maar het mooie van de mijn ondergronds laten zien!" Daarna heb ik gevraagd of ik ook regelmatig de houwerscursus mocht volgen. Ik ging regelmatig met de jongens mee ondergronds. Maar ja, dat was toch te veel. Eerst 's morgens de mis

doen, dan om acht uur af met de vlaggendienst en om twee uur weer naar boven. Ik kan me nog een leuk voorval herinneren met een opzichter van een andere dienst op de 410 meter oost, die mij trakteerde op een appel. Als je van een appel wil genieten moet je dat doen ondergronds. Dan proef je echt de aroma en de smaak, die je bovengronds nooit kunt ontdekken. Ik kreeg toen een idee! De dag erna ging ik naar een dikke boer in Amstenrade en vertelde hem dat hij ook wat moest doen om in de hemel te komen en dat hij hiervoor appels zou kunnen geven zonder wormsteek, want ondergronds kun je niet zien waar wormen zitten. En zo gebeurde het. Als een troep

voor het eerst ondergronds ging, nam ik een doos appels mee, waar de opzichter bij was. Nu was er bij een tussenschicht geen personenvervoer met gevolg dat je in zo'n opbraak met zes ladders van tien meter naar boven moest klauteren. Dan gebeurde het wel eens dat verrekkelingen de appels eruit hadden gehaald en vol stenen hadden gegoooid! Dat zijn heerlijke herinneringen!

MARIARADE ALS WIJK. HOE DENKT U HIEROVER?

Ik spreek over de vijftiger jaren, nu is het heel anders. Ik vind bijna de weg niet meer. Het was toen een echte kolonie. Je had dan wel de Hommerterweg, de Patersweg, de Akerstraat. Maar het Emmaplein en de Emmastraat, dat was de kolonie. Daar voelde ik mij ook echt thuis. De mensen huisden bij elkaar als het ware. Bij mooi weer zat het hele zaakje op de stoep buiten. De ene zorgde voor koffie, de andere voor vla.... Ja, daar was warmte en eenheid. Het waren niet allemaal echte Limburgers, er waren Polen bij, mensen uit Drenthe en uit Friesland en dat pakte allemaal goed samen. Ik kan me nog herinneren: de eerste vrijdag ging ik altijd de ziekencommunie rondbrengen.

De mensen knielden eerbiedig als je langs kwam. Dat zal je nu niet meer zien. De kloosterkolonie is toen ook aan de naam Mariarade gekomen. Pater Fortunatus heeft de Lourdesgrot gebouwd. Het moest een Mariaoord worden en gelijk Amstenrade, Imstenrade en Bingelrade werd het Mariarade. Zo is het gebleven.

Wij paters dronken ook wel eens een borreltje in de pastorie. Ja zeker! Ik moet eerlijk zeggen, ik heb er nooit in gespuugd! Ik kon goed paal houden. Nee, zat werd ik niet. Ik kon er goed tegen. Je had bijvoorbeeld zo'n feestavond of van die vergaderingen, dat er soms wel drie of vier glaasjes voor de deur stonden..... Maar dat ging er goed in. Ik kijk terug op een mooie tijd, die ik niet zal vergeten.

Bronnen:

**Emiel Bernardi: Videoband 'Mariarade 50 jaar Gemeenschapshuis 1996'.*

Interview Pater Jeroen door Hub Mans;

**Wiel Handels: Anselbode, Weekblad voor Eygelshoven en omgeving.*

**Foto's: Emil Bernardi, Historisch Mariarade, Heemkundevereniging Hoensbroek.*

WAAR KOMT DIE STRAATNAAM VANDAAN? (12)

Door Jo Hermanns

ANTONIUSSTRAAT, CORNELIUSSTRAAT, QUIRINUSSTRAAT EN DE HUBERTUSSTRAAT.

Deze keer vier bijzondere straatnamen, met name: de Antoniusstraat, Corneliusstraat, Quirinusstraat en de Hubertusstraat.

Zij dragen de naam van een van de zogenaamde 'Vier Maarschalken', die voorkomen in de 'copia vera', een verklaring van de: 'wyinge van de capelle van het casteel Hoensbroek' op 13 november 1405.

Deze vier heiligen worden vaak samen genoemd en zijn te vergelijken met de 'Veertien Noodhelpers', die ieder als patroon tegen bijzondere kwalen worden vereerd en aangeropen bij algemene nood. Het document zegt verder dat de heer Herman Hoen, ridder en diens echtgenote Cecilia de stichters waren van deze altaren..

ANTONIUSSTRAAT

De straat is genoemd naar Antonius Abt, ook Antonius de Kluisenaar geheten. Hij werd geboren te Koma in Boven-Egypte in 251 en hij overleed op 105 jarige leeftijd in het jaar 356. Antonius heeft als eerste de kluisenaars in gemeenschappen verenigd. Wat wij van hem weten is ontleend aan het "Vita S. Antonii" van zijn vriend en tijdgenoot Athanasius van Alexandrië. Op 18-jarige leeftijd deed hij afstand van zijn goederen en trok zich terug in de woestijn. Uit deze tijd dateren de zware bekoringen van de duivel, die voor menig

HI. Antonius Abt

kunstenaar inspirerend zijn geweest. Toen hij deze overwonnen had trok hij dieper de woestijn in. Rondom hem groeide het aantal kluizenaars, die van hem raad en leiding ontvingen. Het varken, waar Antonius vaak mee wordt afgebeeld, is volgens sommigen een symbool van de duivel, die hem in deze gedaante bekoorde; volgens anderen slaat het op de verering van de heilige als beschermer van het vee tegen ziekte.

De straat begint aan de Hubertusstraat en eindigt aan de Raambouwstraat.

CORNELIUSSTRAAT

De straat is genoemd naar paus Cornelius, die later Fabianus opvolgde. Hij bestuurde de kerk van 251 tot 253.

Paus Cornelius

Door keizer Gallus werd hij verbannen naar Civitavecchia, waar hij enkele brieven van de H. Cyprianus ontving.

Hij bestreed Novatianus en loste de moeilijkheid van de zogenaamde "Lapsi" op.

Dat waren de door Decius vervolgte christenen, die van het christendom waren afgevallen. Hij besloot de boetvaardige christenen weer in de kerk op te nemen. Novatianus van de rego-ristische partij werd daarop tot tegenpaus verheven. Cornelius stierf in ballingschap.

De straat begint nabij het kruispunt van de Ringstraat met de Hubertusstraat en eindigt aan de Raambouwstraat.

QUIRINUSSTRAAT

St. Quirinus

Quirinus was een Romeins officier, martelaar en heilige, die geleefd heeft omstreeks het jaar 130. Een legende vertelt dat hij samen met zijn dochter Balbina door paus Alexander I gedoopt zou zijn, toen hij de gevangen paus moest bewaken.

Hij werd onder keizer Hadrianus gemarteld en in de catacomben van Praetextatus begraven. Zijn gebeente werd door Leo IX aan zijn zuster Gepa, abdis van het stift te Neuss geschonken en werd in 1050 daarheen overgebracht. Van hieruit werd de verering van St. Quirinus over de oude Keulse kerkprovincie uitgebreid. Hij is de patroon van het Rijnland. Zijn feestdag wordt gevierd op 30 maart. De straat begint aan de Hubertusstraat, westelijk van de Antoniusstraat en eindigt aan de Raambouwstraat.

HUBERTUSSTRAAT

De straat is genoemd naar St. Hubertus, de laatste bisschop van Maastricht. Hij was geboortig uit Aquitanië en verplaatste de bisschopszetel van Maastricht naar Luik. Als bisschop leidde hij een zeer heilig leven en stond vooral bekend om zijn grote milddadigheid voor de armen. In de streken die onder zijn jurisdictie vielen, vernielde hij de

afgodsbeelden en bouwde hij in plaats daarvan christelijke kerken. Hij stierf in het jaar 727 te Tervuren bij Brussel.

Zijn lichaam werd naar Luik overgebracht, waar het zestien jaar later volkomen ongedeerd werd teruggevonden. Daarna werd het overgebracht naar S. Audain, waar vele wonderen geschieden door zijn tussenkomst. Hij is de patroon van de jagers.

De straat loopt van de Maria-Gewandenstraat, in n-w. richting, kruist de Ringstraat, buigt vervolgens af in westelijke richting en eindigt aan de St. Teunisstraat.

St. Hubertus

Noten:

Antoniusstraat: straatnaam vastgesteld

02-06-1921 door Gemeenteraad Hoensbroek, gewijzigd 12-11-1970 en 13-11-1975

Corneliusstraat: straatnaam vastgesteld 02-06-1921 door de Gemeenteraad Hoensbroek, gewijzigd 13-11-1975

Quirinusstraat: straatnaam vastgesteld door de Gemeenteraad Hoensbroek 02-06-1921, wijzigingsbesluiten 12-11-1970 en 13-11-1975

Hubertusstraat: straatnaam vastgesteld 02-06-1921 door de Gemeenteraad Hoensbroek, gewijzigd op 22-02-1950, 12-11-1970 en 14-08-1975

Bronnen:

'Encyclopedie van het Christendom' (1956), Eg. Slanghen: 'Markgraafschap' 12.

'Brockhaus Enzyklopedie' (1991)

Geschiedenis van Hoensbroek (1967), 452 453, 454.

'De Katholieke Encyclopedie' (1954)

WIE WAOR 'T VREUGER

DE GROEËTE WESJ.

Door Leo Meevers-Scholte zg.

De maandag was in de vroegere jaren voor de meeste huisvrouwen wel de zwaarste dag van de week; het was 'wesjdaag'.

De vuile was van de afgelopen week moest die dag gewassen worden. Al dat wasgoed moest met de hand gewassen worden want een-was-machine was in die dagen geheel onbekend.

Op een houten schraag, 'de sjraag' genoemd, werd 'de koep' of 'tien' geplaatst. Zo'n 'sjraag' werd uit zuinigheid vaak zelf gemaakt. Dit deed

Het wesjbred.

men uit een boomvork met vrij dikke takken. Daarin werden zo goed en kwaad als het ging een drietal gaten geboord waar men dan poten in zette welke uit eiken- of essenhout werden gemaakt. Dit was natuurlijk geen kerkenwerk zoals men wel eens zegt, maar gemaakt met 'de Franse sjlaag'.

De 'koep' of 'tien' was ook gemaakt van hout. Wesje mit de koep.

Daarna smeerde men de was uit zuinigheid in met een beetje 'broen zeep'. Zo vulde men de hele 'koep' met het wasgoed dat gewassen moest worden.

Hierna werd de was gelijkmatig verdeeld in de 'koep'. Vervolgens

nam men een stuk laken dat afgedankt was en deed dat dubbelgevouwen boven op de was, echter zo dat het uiteinde van het dubbelgevouwen laken over de rand van de kuip hing.

Daarna werd er een stroring, die precies paste in de 'kuip, over het laken gedaan zodat het laken gespannen boven de was zat. De stroring werd gemaakt van roggestro en gebonden met braamstengels die gespleten waren of met 'witse' van de knotwilg. In het middelste gedeelte werd een emmer 'aomere' gestort. Dit is houtas dat afkomstig is uit de bakoven, dat na het bakken werd bewaard in een oude voerketel of kuip. Ondertussen had men de open haard goed gestookt en kon het water in de ketel, die in de schouw hing, warm worden. Ook hier weer werd de zuinigheid meegenomen want het water was meestal regenwater afkomstig uit de regenton.

Het regenwater had geen kalk zoals in het grondwater dat opgepompt werd wel het geval was. Tevens had men bij het gebruik van het regenwater minder zeep nodig. Was het water op kooktemperatuur, dan werd het langzaam over de 'aomere' gegoten die midden in de stroring op het laken lag. In de houtas bevindt zich koolzuurkali die door het hete water wordt opgelost en die op de was in de kuip inwerkt. Men sprak dan ook van 'de wesj mot trikke'.

Na een tijdje werd de: houten stop, 'de tap', die onderaan in de kuip zat, er uitgenomen.

De 'louw' of 'leuter' werd in een emmer opgevangen en weer in de grote ketel op kooktemperatuur gebracht. Was het water weer op temperatuur, dan werd dit wederom over de 'aomere' uitgegoten. Dit werd zelfs tot driemaal toe herhaald. Hierna werd de stroring en het laken met de houtas er afgenomen en kon men beginnen met het wassen. Dit wassen gebeurde op een wasbord of 'bred'

ROB PETERS – LIMBURGS BAKWINKELTJE

Wijngaardsweg 16

6412PJ Heerlen

☎ 045- 5226693

Het woord 'wesjbret' was niet algemeen, men gebruikte hiervoor ook het woord 'sjromp'.

Dit wasbord was ook vaak eigenhandig gemaakt of door de timmerman uit het dorp.

Uit een stuk plat hout werden met behulp van een halfronde beitel, guts genaamd, holle en bolle sleuven uitgestoken.

In een weinig voorovergebogen houding begon men de was te doen. Elk wasstuk werd vervolgens op en neer over het wasbord gewreven en enkele keren gedraaid. Op sommige plekken van de was kreeg men niet een twee, drie het vuil er uit, dan werd deze plek nogmaals in gewreven met 'broen of greun zeep'.

Ook was het de gewoonte in die tijd om in het voorjaar, meestal voor de Pasen, de grote voorjaarsbeurt te houden. Dan werd vrijwel alle was die men had een grote wasbeurt gegeven. Omdat dit een hels karwei was, werd hulp ingeroepen vanuit de buurt. Om het gedane werk te betalen gebeurde dit meestal in natura, waarbij boter, vlees en wol het meest gangbaar waren.

Het wassen van de was, was natuurlijk een heel intensief werk. Maar zodra dit zware werk gedaan was moest de was worden gespoeld,

'het sjpeule van de wesj' werd dan gezegd. Dit gebeurde uit zuinigheid met regenwater uit de regenton.

Wasstampen

Woonde men echter kort bij een beek, die toen in die tijd nog schoon en helder water had, dan werd de was daarin uitgespoeld.

Men had dan aan zo'n beek gewoonlijk een vast plekje waar men dat dan deed.

Als het spoelen was gebeurd werd aan het laatste spoelwater een zakje 'blowsel' toegevoegd dat in die tijd als bleekmiddel werd gebruikt.

Nadat dit was gebeurd werd de was goed met de hand uitgewrongen en waar mogelijk op het gras te drogen gelegd. Dit had een speciale reden. Uit het gras komt zuurstof vrij die op natuurlijke wijze de bleking van de was beïnvloedde.

Het wasgoed bleef soms wel eens een hele week op het gras liggen.

Blekerij

HEUNEN COIFFEUR HERENSALON

Wilhelminastraat 76
6431 XX Hoensbroek

☎ 045-5211324

BEGUNSTIGERS OOS GEBROOK

M. L'ORTYE

AMSTENRADE

PUNCTUA & PARTNERS – ACCOUNTANTS

HOENSBROEK

THE READ SHOP VROMEN

HOENSBROEK

C. VAN TILBURG

HOENSBROEK

VAN MELICK - HEERLIJK UIT HOENSBROEK

HOENSBROEK

moonen | BOUW BV
BOUWKUNDIGADVIES

L'Ortye L'Ogisch!

Ogenlust⁺
*BLOEMSIERKUNST
WWW.OGENLUST.COM

CADMUS
FINANCIAL GROUP BV